

HRVATSKA RIEČ

ATENTAT U BEČKOM PARLAMENTU

Razprava proti atentatoru Njegušu.

Brzjavno izvješće našeg posebnog izvjestitelja.

Preslušavanje svjedoka.

Beč, 30 studenoga.

Evo vam potankosti o izkazima svjedoka Paulina te ministara grofa Stürgha i dra Hochenburgera.

Paulin nadodaje svojim poznatim izjavama u novinama, da se Njeguš nije informirao za sjedalo ministra, nego da mu je on protumačio plan dvorane.

Obtuženi potvrđuje.

Dr. Pressburger: Što razumijete pod težnjama socijalizma?

Obt. Razumievam organizaciju radništva, jer organizovanim radnicima ide bolje.

Dr. Pressburger: Ide li Dalmatincima zlo?

Obt. Ne ide dobro.

Dr. Pressburger: Znate, da samo socijalisti nastoje sudbinu potištenih slojeva pučanstva poboljšati?

Obt. Znam.

Dr. Pressburger: Mislili ste sigurno, da je to cilj govora dra Adlera?

Obt. Da.

Dr. Pressburger: To ste razumjeli iz Adlerovih riječi o preteranosti kazne koja je stigla radnike radi njihovih demonstracija u Otakringu!

Obt. Da.

Dr. odvjetnik pita svjedoka Paulina, da li je razumio Adlerov govor od riječi do riječi.

Paulin: Jesam. Čuo sam poklike: „Tako je! Bravo! Dobro je!“

Dr. odvjetnik: Jeste li opazili, da se je ministar pravde dra Hochenburger smijao?

Paulin: Nisam, jer sam slušao govor dra Adlera.

Dr. Pressburger (Njegušu): Jeste li čuli poklike: „Pfui! Ministar smije se!“

Obt. Jesam, jer inače ne bi ga bio ni video.

Dr. Pressburger: A prije niste ga vidjeli?

Obt. Čuo sam onaj poklik, da se ministar smije, i zaista vidjeh ga da se smije.

Izraz ministra pravde.

Ulazi na to, sred obćeg zanimanja, ministar pravde Dr. Hochenburger. Svjedok odriče se prava prisige.

Dr. Hochenburger izkazuje: Prigodom onog nemilog događaja sjedio sam i razgovarao s jednim zastupnikom. Razgovarali smo o jednoj vrlo šaljivoj stvari, pa je prema tome svakako istina, da sam se ja u ono doba jednom nasimjao ili, da bolje rečemo, nasmiešio. Moguće, da je moj posmeh potrajao i iza kako se dotični zastupnik odalečio, ali ja svom odlučnošću kažem, da se govoru dra Adlera nisam smijao, Taj govor ja uobće nisam slušao, a razabro sam tek par pojedinih riječi. Ovo kažem izričito, jer žujem, da se tvrdi, da sam se ja Adlerovu govoru smijao.

Ministar dalje priča kako je, netom je čuo prvi hitac, okrenuo se na lijevu na stolicu, i odmah je vidio na galeriji čovjeka koji je i dalje pucao. Pucanje trajalo je nekoliko sekunda. Odmah sam shvatio, da se je pucao ostrim nabojima, a to su naravski projektili potvrdili.

Predsjednik: Kako bijeste onom prigodom obučeni?

Dr. Hochenburger: Imao sam frak, bijeli prsluk tako da su mi prsa bila vidljiva.

Ministar zatim pokazuje porotnicima fotografiju parlamentarne dvorane, mjesto

gdje je sjedio i položaje kamo su kugle letjele.

Predsjednik: Jeste li vidjeli kog čovjeka, da puca na Vas?

Dr. Hochenburger: Vidjeh jednog čovjeka s revolverom u ruci. Imadjah dojam, kao da puca proti predsjedničkoj tribini.

Predsjednik: Jeste li mislili, da su hitci Vama upravljeni?

Dr. Hochenburger: Ne.

Predsjednik daje ministru druge fotografije, koje ministar tumači porotnicima, kao i plan dvorane za sjednice zastupničke kuće.

Dr. odvjetnik: Jeste li bili u neposrednoj blizini traga hitaca?

Dr. Hochenburger: Da se nisam nagnuo na lijevo, hitac bio bi me pogodio uprav u sljepočnice. Projektili prođuše kroz redove blizu nalazećih se činovnika.

Dr. Pressburger: Da li ste Vi mogli vidjeti pravac hitca i da li su druge osobe bile ugrožene? Jeste li mislili, da su hitci Vama upravljeni?

Predsjednik: Obtuženi naime tvrdi, da je za govor dra Adlera palo više povika „Pfui!“ i to na Vašu adresu.

Dr. Hochenburger: Možda su takovi poklici pali. Činjenica je, da ja nisam pazio na govor dra Adlera, jer sam se razgovarao s jednim zastupnikom. Nisam mogao misliti da su „Pfui!“ poklici meni bili upravljeni.

Dr. Pressburger: Položaji, koje su hitci trefili, da li su bili daleko jedan od drugoga?

Dr. Hochenburger: Tri hitca pala su baš blizu mog sjedala.

Dr. Pressburger: Kako ste mogli vidjeti na drugoj galeriji čovjeka s revolverom u ruci, kad je u dvorani bio dim od izpaljena praha?

Dr. Hochenburger: Svakako dim nije bio tako velik, da se ne bi bilo moglo vidjeti čovjeka.

Dr. Pressburger: To je stvar, o kojoj Preuzvišeni gospodin ministar nema govortiti.

Dr. Hochenburger: Dim se je vijao nad glavom obtuženika.

Dr. Pressburger: Da li ste kao praktičan pravnik pomislili na uzroke, s kojih je učin počinjen?

Dr. Hochenburger: Za cielog onog prizora nisam na to mogao misliti, jer nisam znao, da li su hitci upravljeni meni ili drugim ministrima. Kasnije naravski da sam si o tome stvorio svoj sud. Držim da se kao svjedok ne trebam ovdje izražavati.

Predsjednik: Sigurno ne. Hvala, Eks-celencijoj!

Ministar predsjednik grof Stürgh.

Ulazi u dvoranu ministar predsjednik grof Stürgh, koji je u ono doba bio ministar nastave. I on se odriče prisige.

Grof Stürgh izkazuje: Dok sam se razgovarao sa zastupnikom drom Dinghoferom, začuše se sa galerije detonacije. U tome času nisam mogao ništa razabrati, nego da sam podpuno neozledjen.

Predsjednik pokazuje mu na fotografiji mjesto gdje je sjedio.

Grof Stürgh konstatira, da situacija odgovara činjenicama, pa onda veli: Za govor dra Adlera nisam svratio svoju pozornost na događaje u zastupničkoj kući, niti sam vidio, da su neki zastupnici pljeskanjem odobravalii Adlerovim izvodima.

Predsjednik zahvaljuje svjedoku, koji na to odlazi.

Ostali svjedoci.

Zast. Dinghofer potvrđuje navode ministra predsjednika da su se njih dva za govora dra Adlera razgovarali. Nadodaje. Svi smo onom prigodom bili u pogibelji života.

Predsjednik pokazuje mu fotografije.

Dinghofer: Okrivljenik izgleda da je dobar strielac. Moje je uvjerenje, da je on zaista nišanio na ministra pravde, bar prvim dvjema hitcima.

Svj. Jukel izkazuje, da je podpredsjednik parlamenta, čim je čuo hitce, prislušnuo zvonce za alarm, te su se sva vrata parlamenta zatvorila, da ne bi tko izišao van niti unišao unutar. Iza prvog hitca nastade pauza.

Predsjednik: Vi ste bili u pogibelji.

Jukel: Ja nisam znao, kome su hitci namijenjeni.

Dr. Pressburger: Da li je govor Adlerov bio razdraživ?

Jukel: Sigurno. Adler je čovjek u ekstazi.

Dr. Pressburger: Da li je ta uzbuđenost bila motivirana ne samo sa držanjem nego i sa tonom?

Jukel: Jest.

Svj. D. Kuranda izkazuje, da je bio uz Adlera za njegova govora. Drži da obtuženik kod drugoga do petog hitca nije nišanio. Tvrdi da pravac revolvera nije bio prama dolje, nego da su kugle pale.

Kap. Faber, vještak: To je isključeno.

Svj. Kowy, odjelni savjetnik, kaže da neza ništa, i ako je bio u dvorani.

Predsjednik dao je pozvati drugog tumača hrvatskog jezika radi izraza „polazim sada“.

Dr. Schnepp predlaže da se sasluša zastupnik Forstner, koji je za Adlerovog govora, pokazujući na ministra pravde, doviknuo: „I on se još smije!“

Beč, 1. prosinca (4 sata u jutro).

Svj. Kirchweger, mediciner, koji je za atentata bio na galeriji, kaže da je sjedio blizu Njeguša. Opazio je kod njega neki nemir. Kad je prvi hitac pao, Njeguš je uzviknuo: „Živio socijalizam!“

Svj. Binder, pravnik, izkazuje, da su hitci bili upravljeni prama ministarskoj klupi. Njemu je bio napadan Njegušev nemir prije pucanja.

Dr. Pressburger: Sada imamo ono što obtuženik nije mogao reći.

Binder: Da, obtuženik bio je jako uzrujan.

Svj. Friedl kaže, da je čuo kako je obtuženi za Adlerovog govora rekao: „Van s ministrom pravde! Dolje Hochenburger!“

Svj. Winkler, podvornik u parlamentu, koji je Njeguša nakon čina uhvatio, izkazuje, da je atentator kušao oteći mu se iz ruke, tiskao ga k vratima, e da uzgogne pobjeći.

Svj. Rabitsch tvrdi da mu je obtuženi rekao: „Ja sam anarhist.“

Braniteljji prosvjeduju, jer da nijedan drugi svjedok nije čuo ove riječi.

Predsjednik: Jeste li ovo rekli?

Obt.: Ne. Ja sam rekao: Ja sam socijalist.

Ovo potvrđuje pismeni izkaz predsjednika parlamenta dra. Silvertera i kancelarijskog ravnatelja u parlamentu.

Svj. Bauer, odjelni predstojnik, izkazuje, da je jedan čovjek došao u ložu i kliknuo: „Pravo se dogodilo ministru. Grehota, da nije pogodjen.“

Svj. Perlmutter izkazuje: Motrio sam Njeguša na galeriji. Oči bijahu mu nabuhle.

Kap. Faber, sudbeni vještak, tumači u dvorani špagom, kolika je udaljenost

od 18 metara koju su učinili hitci. Dva sudbena podvornika čine pokus. Faber pokazuje revolver Njeguša koji je dobra vrst oružja.

Dr. Pressburger: Kolika je daljina izmedju cilja i položaja kamo su nabojii pali?

Faber: 24 centimetra.

Dr. Pressburger: Tad nije mogao pogoditi ministra, da je na nj ciljao.

Faber: Bio bi ga pogodio u sredinu tiela, da je na desnu stranu nišanio.

Predsjednik javlja, da je prisutan drugi tumač Dr. Stratimirović.

Dr. Stratimirović prevadja „polazim sada“ sa „heute reise ih ab“.

Dr. Kraus polemizira sa drom Stratimirovićem.

Mnjenje liečnika.

Prof. Hövel, psihiatar, konstatira, da Njeguš ima zločinački nagon, nasljedni, naprasitost i surovu nasilnu narav. Duševno nije bolestan, niti je bez razuma. Atentat označuje djelom koje je počinjeno iz čisto političkih motiva.

Dr. Probst, psihiatar, priključuje se mnjenju prof. Hövela.

Prof. Hövel veli, da Njeguš boluje od strasti razpisnosti.

Dr. Pressburger prosvjeduje proti ovakovom podavanju vještačkog mnenja, jer to prekoračuje djelokrug sudbenog psihiatra.

Predlaže, da se zatraži mnjenje medicinskog fakulteta, jer dokazni postupak nije uspio. Ištiče poteškoće ovog slučaja, koje traže da se mnjenje psihiatra podvrigne jednom novom izpitu.

Sudbeni dvor odbija predlog branitelja, buduč vještačko mnjenje sasma na zakonskoj podlozi, te nema povoda za mnjenje medicinskog fakulteta.

Time je dokazni postupak dovršen.

Pitanja porotnicima.

Na porotnike stavljena su ova tri pitanja: 1. glavno pitanje, je li obtuženik Njeguš kriv zločina pokušajnog umorstva; 2. glavno pitanje, da li je obtuženi kriv prestupka suprot sigurnosti života više osoba; 3. glavno pitanje, da li je obtuženi kriv prestupka zbog nošenja oružja.

Govori.

Dr. odvjetnik traži od porotnika da potvrde krivicu obtuženika. Njeguš je postupao proračunano. Njegov zločin mora da dobije zasluženu kaznu. Njeguš je fanatičar, koji je pucao da se uzgogne pohvaliti, da je učinio nekakvo junačko, dobro djelo. Obtužbu namelja na Njeguševu priznanju, da je namjeravao ubiti ministra pravde. Moli porotnike, da potvrde pitanja, da riješenje obtuženika ne donese ize izgleda.

Dr. Pressburger pobija izvode obtužbe. Ištiče sve što je Njegušu u prilog. Navadja da mu je otac bio pijanac. Radi naglih čina Njeguš ne može biti pozvan na odgovornost, pa zato moli porotnike, da obtuženoga riješe svake krivnje.

Iza kratke replike porotnici oko ponoći povlače se na viećanje.

Pravoriek porotnika.

Nakon jednosatnog viećanja porotnici vraćaju se u dvoranu.

Pročelnik porotnika Rudolf Baron, sred najveće napetosti u dubkom punoj dvorani najotmenijeg slušateljstva, čita pravoriek porotnika, koji su odgovorili:

Prvo glavno pitanje: je li obtuženi Nikola Njeguš kriv zločina pokušajnog umorstva — 10 da, 2 ne.

Treće pitanje: je li obtuženi Nikola Njeguš kriv prestupka zbog nošenja oružja — jednoglasno da.

Uvadja se u dvoranu obtuženik. Predsjednik saobćuje mu pravoriek porotnika. Sudbeni dvor povlači se.

O s u d a.

Predsjednik, kad se je sudbeni dvor nakon 10 časa povratio sa viećanja, proglašuje osudu kojom se Nikola Njeguš pok. Jove iz Sibenika, osudjuje na sedam godina teške tamnice, poostrene postom svako tri mjeseca.

Sud nije uzeo nikakvih okolnosti okolnosti kod odmjerenja kazne.

Predsjednik pita obtuženog, da li prima kaznu.

Njeguš: Primam i nastupit ću odmah.

Dr. Pressburger skoči sa stolice i upadne: „Ali!“ — i okrenuvši se prama predsjedniku — „ja najavljam ništovnu zaobu i priziv.“

Predsjednik proglašuje razpravu zaključenom.

Držanje Njeguševo.

Beč, 1. prosinca, (u 5. s. u jutro).

Za replike državnog odvjetnika Njeguš se je držao tako kao da je izgubio svaku nadu, da će biti riešen. Blieda lica, sjedeći kraj uzničkog stražara, bacao je nemiran pogled čas na državnog odvjetnika čas na predsjednika. Kada je državni odvjetnik zatražio od porotnika da potvrde njegovu krivnju, Njeguš je stiskao ustnice, namrgodio lice, zaklopio trepavice, drmao desnom nogom, ruke zatvarao i otvarao, ali sve mirno, bez ikakvih upadica, odavajući jedino unutarnju borbu za Pressburgerove replike, kada je ovaj dokazivao, da je pravedno da obtuženik bude riešen.

Tada umirio se, položio desni palac na grkljan, kažiptom gladio svoju bradicu.

Na Pressburgerove rieči „gospod porotnici, sviet od vas očekuje riešenje,“ Njeguš se sav elektrizovao, spustio ruku, pridignuo glavu i uzdahnuo. Bilo mu je lakše.

Osudu je saslušao mirno, ali kad osuda bi proglašena, rukom pokri za čelo, opet stisne ustnice, koža mu se na jezi, oči na pola zatvore, probledli i sjedne. Za nekoliko časaka izgledao je kô slomljen da onda opet počne gibati prstima, trzati nogama, i najednom se trzne, podigne glavu i mrkim pogledom omeri sudce, da onda opet prigne glavu, podupre bradu rukom i zadubi se u misli, ne pazé ni ono što se zbiva u dvorani.

Nakon zaključka razprave praćen od vojnika ode u uzničke ćelije, a da ni ried nije progovorio.

Mnogobrojno slušateljstvo saslušalo je mirno proglašenje kazne, koje je sile dilo malo prije 1 sata po ponoći.